

borstelt het gedreevene met (bovengemelde) puymsteen zoetjes na, het zal schoon zyn, dan gedroogt als boven.

Het gepolyste werk dat nieuw zeer fraay staat, dat moet niet anders als met de alderzagtste en meeste glans toebrengeude stoffen geschuurt, gevreven, of geborstelt werden. Deze zyn pettei, trippel, en ook wel gemaalen kryt. In plaats van een doek werd hier een zachte leeren lap gebruykt, op welke van deze poeijers droog werd opgestrooyt, en voorts daar mede gevreven. En daar men niet kan vryven, moet met dezelve werden geborstelt, en zo der dan nog zulke kleyne hoekjes mogten zyn, daar men 't met die lap of borstel niet kost schoon krygen, dan neemt een stukje zoolleer, snydt dat spits, of een spits zagt houtje, en vryft het daar mede schoon, voorts maar met een zachte borstel zonder iets daar aan, de stof afgeborstelt, het zal als nieuw zyn. En die geen vuyle hand ontziet, kan dat met de bloote hand, alderbruynst wryven.

Zilver Verguld kan alderbequaamst met zeepzop alleen schoon geborstelt werden, dan in schoon water afgespoelt en gedroogt.

Onderwys hoe Zilverwerk in 't Soldeeren behandelt werd.

HOe veel een Mr. Zilver of Goudsmid aan wel te Soldeeren geleegeu is, heeft

veele de schadelyke ervarentheyd genoegzaam geleert, daarom wil ik den Leerling het myn bekende daar van mede deelen, of het hem ter zyner tyd nog voor eenige rampen mogt bevryen.

Voor eerit, zo moet men by het Soldeeren voorzigtig en stout zyn; dat is, voorzigtigh in het werk ten viere te brengen, en stout om het zelve na den eysch te laten gloejen en heet werden. Alzo het zeker is, dat door losheyd en schrappel, veele ongelukken daar omtrent geschieden.

De voorzigtigheyd eyscht, dat een stuk Zilverwerk, het welk gesoldeert moet werden, op die te soldeerne plaats, wel schoon moet zyn. Is dit een oor, poot, kandelaars pyp, of iets diergelyks, zo is het best, dat beyde zyden, die op malkander staan te koomen, wel met een vyl gevrist, of schoon gemaakt werden, en vooral bezorgt, dat beyde die stukken zo dicht op malkanderen sluyten als mogelyk is. Alzo wel te sluyten, en schoon zynde, een onweersprekelyke weg baant, tot wel en net Soldeeren. Noit moet men denken, dat eenige holligheyd door de Soldeer zal werden gevult. Alzo dat niet alleen onzeeker, (maar al geschiedende) zelden of nooit goed en is, of het moest aan een stuk zyn, daar naamaals niet of weynig meer aanstond gesoldeert te werden; om dat kennelyk is, dat alle Soldeeren sponsieus loopen, en derhalven hoe dik-

dikker hoe meerder, alſchoon dat die uyt het vyer komende, zig nog zo glad ver-
toonen.

Om twee holle ſtukken (het zy geſlaagen of gegooten) wel vlak te doen ſluiten, is een vlakke blaauwe ſteen van goed gebruik, op welke beide die helften kunnen werden gevreven, en zo de hoogtens ontdekt, die dan zoetjes met een vyl kunnen werden afgenoomen, dus moeten die ſluiten voorts met ſteevige yzerdraat op malkanderen gebonden zo zal dat goed zyn.

Heeft men een ſtuk werks daar een vlakke boodem onder komt, die van binnen gezien kan werden, als kam, poeder, en andere doozen, die boodems zyn beſt door 't ſlypen met puimſteen en ſchoon waater gevriſt, om dat vyl, of ſchrapſtreeken, qua-
lyk op een boodem ſtaan. En daar op die manier gevriſt is, zal de Soldeer wel loopen, en ook houden, dog de banden daar die op de boodems koomen te ſtaan, moeten met de vyl gevriſt werden; voorts moeten alle boodems week en ſtark zyn, eer die onder eenig werk werden gebragt, om dat de ervaarentheid leert, dat harde boodems ordinaar ruim trekken, en die niet ſtrak en vlak onder een werk werden gebragt, zullen by het Soldeeren zeer zelden ſtrak of vlak werden.

Het opbinden of krampoeneeren van een band en boodem te zamen, vereiſcht ook

zyne opmerkinge. In 't generaal is 't goed, alle boodems wat steevig van Zilver te nemen, en daar het geschieden kan, zo ver onder de banden laten uitsteeken, dat daar bequaamelyk Soldeer kan werden opgelegd, en ook niet meerder, dat doet de Soldeer dwingen in de voeg te trekken, en de boodems blyven vlacker staan. Gemerkt die boodems verder uitsteekende, de Soldeer veld geeft om op te kunnen loopen, en occasie dat de yzerdraat of koolen, die kant kunnen op duwen of trekken na de hoogte. En daar door werd veelyds veroorzaakt dat de boodems zig in 't midden na onderen uitzetten, het welk zeer zelden zo werd gerepareert, of het kan van kundigen gezien werden, en het geeft een misstand aan 't werk.

Zoo nu een boodem het alderonderste van 't werk is, dan kan daar gevoeglyk een dunne yzer-blecken plaat werden onder gebonden, het welk zeer steevig is, dog dan moet het vier by het Soldeeren, onder ook heeter werden gemaakt; ook kan men een steevige yzerdraat plat slaan; en na het fatzoen des bands zo formeeren, dat die daar regt tegens aanpast, die dan onder tegens de boodem gebonden of gekrampoeneert, is ook goed. Maar in deze tyden de gewoonte zynde, (en dat ook de order en welstand is eischende) een Baseel (of Basus) onder een boodem te brengen, zo kan

kan met nut een yfer bleeken plaat in die Bafus werden gevoegt, en zo te gelyk tegens de band werden aangebonden.

Alle banden van Zilver op zig zelfs meest aan malkander gefoldeert zynde, en dat booven dien de banden meest altyd onder, en veeltysd onder en boven, met Zwafys (of Lyftwerk) zyn belegt, die rond of ovaal op zyn minft ook eenmaal, en vier of agtkant al veele maalen zyn gefoldeert, zo is 't noodzaakelyk, dat zo wel om den band als zwafis, eerst een steevige yzerdraat, wel vast werd gebonden, alvorens de boodem daar werd ondergebrogd; dit niet geschiet zynde, loopt men gevaar dat in 't Soldeeren van band en boodem te zaamen, de band kan lospringen, de zwafis verglyden, en zo het geheele werk bederven; ook kan tegens het verglyden der zwafis, met het opsteeken van een krampoen, of een weynigje heftlym, werden voorzien.

Heftlym moet niet anders als ter nood werden gebruykt; ter oorzaak, dat het werk in 't vier daar heel vuyl van werd, en ten eersten niet wel kan schoon afgekookt of gefchuurt werden, en ook, om dat in 't vier (het zy door het teegen stooten van koolen of andersints) altoos van de Heftlym iets afvalt: zo dat nu valt op een te Solderene plaats, zo zal de Soldeer voor die reys, op die plaats niet wel loopen, en

geeft alzo occasie tot een heel stuk werk te bederven. Maar heel goed is die, tot het doen vast zitten van een krampoen in het vier, om dat die gloejent werdende, hare kragten verliefen en heel ligt afvallen, dat als die met een weynigje Hestlym aan 't Zilver zyn gehegt, zeer zelden zal gebeuren: ook kan die werden gebruykt tot steevinge van een boodem onder Doofen, zo die daar egaale dick werd tegens gestreeken. Maar een yzer blecken plaat is daar toe beeter. Geen werk moet werden behest, of het moet alvorens zyn Beboraxt, met Soldeer beleid en gedroogt, op dat de Borax en Hestlym daar die dicht by makander moeten werden gebruykt, zig niet kunnen vermengen, want dat geschiedende, zal 't nimmermeer Soldeeren. Ook kan die op een gefoldeerde plaats, na dat die alvorens Beboraxt is, tegens het weer verlopen van de Soldeer werden gestreeken, (alzo die verkoelende is) en zo is die van nut, ter plaatsen daar men groote stukken werk van slegt Zilver maakt, en niet wel meer, als een soort van Soldeer kan werden gebruykt.

Nog is tot voorkoominge van het verlopen der Soldeeren te gebruyken, gemalen of fyn geschrabt kryt, dat met schoon waater als een dicke Pap is aangemaakt, en op de gefoldeerde plaatsen gestreeken; ook werd daar wel wat uitgebrande (of opge-
loo-

koopene) Aluin onder gemengt, dat geen quaad doet. En zulke Aluin, kan ook alleen; van 't zelve gebruyk zyn, zo die als Borax werd aangemaakt, en over de gesoldeerde plaats gestreeken. Nog alle gesoldeerde plaatsen moeten alvorens Beboraxt zyn en gedroogt, eer dat eenige andere besmeeringe tot houdinge der Soldeer, daar werd opgebracht. En die bestrykingen van Kryt en Aluin, kookten of byten gemaklyker weer van 't Zilver af, als Hestlym. Daarom is zulke Kryt dienstig tot het toefmeeren van gaaten in eenig doorgebrooken stuk, dat gesoldeert moet werden, alzo dat, de doorspeeling des vlams wel kan beletten, en nooit zo vast als Hestlym in die gaaten zal blyven zitten.

Zo het gevalt dat men moet Soldeeren, heel na aan iets dat gegraveert of gedreeven is, en vrees dat de Soldeer in dat werk mogt loopen, zo is 't goed. Het werk beboraxt, met Soldeer beleyd, en gedroogt zynde, kryt op die plaatsen te stryken, daar men de Soldeer weeren wil. Alzo de ervarentheid leerd, dat de loopende Soldeer, het Kryt, altoos zal myden, welk hulpmiddel men veelmaalen genootzaakt is, ook by het opbrengen van Zwafis, en goederonnen te gebruyken. om alzo de Soldeer als te noodzaaken, zyne gedestineerde plaats te betrecken.

Eyscht de welstand van een stuk werks,
dat

dat aan 't eene endt wyder als 't andere is, Zwafis (of Moluren) op de een of ander plaats daar om te brengen, dan moet zodanige Zwafis (of Molleur) alvorens die werd toegefoldeert, op zyn kant werden gebogen, zo veel als het beloop van 't werk (om welk die staat gelegd te werden) is eyschende. Welk vereysch men zal wecten, als met een kromme passer, die nette wyten, van de plaats daar de zelve staat gelegd te werden, is genoomen; en ook de wyten, van de naauwste plaats des zelve werks. Teykent op dien lyn de juyste hoogte dier plaats, daar de Zwafis moet leggen, en de naauwste plaats des zelve werks, op zyn behoorlyke distantie van malkanderen, voorts treckt 2 kruyslijnen, de een op de hooghte, de ander, op de naute, zo dat des zelfs eynden, eeven ver, van de midden-lijn uytsteekende, de juste wijte, van de plaats der Zwafis! en het naauwste des werks, aanwyfen; dan treckt twee schuynste lijnen, recht langhs de eynden, der beyde uytsteekende kruys lynen, zo lang, dat die ter wederzyden, de middel-lyn koomen door te snyden houd dan, die doorsnydinge op de middellyn, voor het Senter, of middelpunt, zet het een end des passers daar op, en het ander op een der uysterste dwarslyns hoeken, daar de plaats des zwafis mede is aangeweefen; Trekt een booglyn, van de eene tot de andere, buygt

buygt dan deze zwaf, of molluer, op zyn kant juft zo, als die booglyn is, voorts toegezet en gefoldeert, zo zal die onfylbaar fluiten, en op deze manier kunnen alle spitsloopende banden werden gefneeden, hoe groot of klyn die ook mogen zyn.

Ook kan men een zwaf regt toe gefoldeert zynde, op een bagorfi, of Speerhaak, door middel van een houten, of beenen Haamer, aan de eene zy wel wat nauwer flaan.

Het Printje fol. 5. vertoont de Trecken.

Van een gemakelyke Soldeer-Lamp.

A Lzoo de heedendaagfe Zilverwerken, (door het aan en opbrengen, van de verſcheiden Sieradyen) veele maalen Soldeerens onderheevig zyn; En dikwils gebeurt, dat het een of ander deeltje niet al te wel vaſt loopt, waar door ook wel Leckafys, en waatervaaſer blyven, en de maker zig (uyt vrees voor 't verloopen van Soldeeren, afvallen van ſtucken, en andere ongemacken) ontziet een geheel ſtick, om een klein leckie, of foutie, weer in 't vier te brengen, om alle deze ongemacken voor te koomen, zo heb ik uitgevonden en gemaakt, een gemaklyke Kopere Soldeer-Lamp, door welkers behulp, men alzulke kleenigheeden, en ook veele andere dingen, (zonder een geheel ſtuk werks heet